

Pénztárjegy vagy csekk

Írta: *Német Lajos*, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank folyószámla-osztályának h. főnöke.

Aki a közgazdasági fejlődés egyes fázisait figyelemmel kíséri, tapasztalhatja, hogy az utóbbi években nemcsak nálunk, a külföldön is mindnagyobb mértékben érezhető a verseny a bankipar terén. A pénz- és rokonértékekkel való kereskedés terjeszkedése éppúgy hozzásimul a kereslethez, az ipar, a kereskedelem és a magántőke igényeihez, mint minden egyéb árucikk a maga konjunktúráihoz. Ebből következik, hogy míg az utóbbi években egyrészt újabb és újabb pénzüintézetek alakulnak, másrészt a régiek, a konkurrencia hatása alatt, részvénytőkájük felemelésével kapcsolatosan, újabb fiókok vagy érdekeltségek létesítései, esetleg új üzletágak és egyéb kereseti módok megteremtésével igyekeznek ezt a hatást ellensúlyozni és pozíciójukat megtartani. Ennek a hatásnak tulajdonítható a bécsi bankkörökben mostanában felmerült az az eszme is, amely a pénzforgalom megkönnyítését célozva, arra törekszik, hogy mindjobban a pénzintézetek érdekkörébe vonja azokat a vállalatokat vagy magánosokat, akik pénzt kezelnek, vagy pénzt gyümölcsözően elhelyeznek és így többé-kevésbé rá vannak szorulva a bankokra. Tudják azonban azt is, hogy ezeknek a tényezőknek csak a legmesszebbmenő kényelem biztosítása esetén konveniálhat a pénzkezelésnek teljességében a bankra való áthárítása, mert mihelyt azt tapasztalják, hogy idővesztést, sőt néha zavart okoz az, hogy a banknál fekvő pénzükhöz jussanak, inkább maguk látják el a pénzkezelést, ami tekintélyes tőjtelvonást jelent a pénzintézeteknek, illetve a közgazdasági forgalomnak.

A bécsi bankok, hír szerint, egységes típusú pénztárjegyek emittálását tervezik, amely abban különböznék a most használatban levőktől, hogy nemcsak a kibocsátó bank váltaná be őket, hanem más, erre egyesült pénzintézetek is s amely kényelmi berendezéssel betéteiknek oly tőkékkel való gyarapítását remélik, amelyek eddig magánpénztárakban heverték.

Ennek a tervnek technikai keresztülvitelére nézve így szól a híradás: A pénztárjegyek kibocsátásában részes intézetek egyenként bizonyos mennyiségű pénztárjegy-úrlapot vennének át, amelyeket a betét ellenében a betevőknek kiszolgáltathatnának. A pénztárjegyek mindenkor kamatlábát a részes intézetek a körülményekhez képest állapítanák meg, egységes kamatlában. A pénztárjegy értéke betét gyanánt szerepelne. Ha a pénztárjegy valamely intézetnél beváltásra kerül, a beváltó intézet erről értesíti és a kifizetett *összeggel* megterheli a kibocsátó intézetet. A kibocsátó intézet és a beváltó intézet azután egymással bizonyos időközökben, például havonként elszámol, amikor is a pénztárjegyeket a megfelelő kamatmegtéritéssel egyidejűleg átveszi stb.

Lényegében ebből áll az az újítás, ami a bécsi bankokat mostanában foglalkoztatja. Nézetem szerint az egységes pénztárjegyek csupán arra lennének alkalmasak, hogy a magánbetevők használják őket, a ke-

reszkedelmi forgalomra ellenben semmi praktikus értéket bennük felfedezni nem tudok. Sőt a magánbetevők részére is rendkívül nehézkessé tenné a használhatóságot az, hogy mindenkor kamatelszámolással van egybekötve egy ily pénztárjegy tovább adása s már ebből a szempontból sem lehet az eszmének nagy jövőt jósolni. De tulajdonképpen kinek van szüksége – magánbetevőről szólva – arra, hogy teszem fel a Kereskedelmi Banknál vásárolt pénztárjegyet és a Hazai Banknál váltsa be őket? Budapesten nem oly nagyok a távolságok, hogy ez a nyelvelem a betevőre jelentős fontosságú lenne, azonkívül pedig minden városrészben amúgy is fiókot tart ma már minden nagyobb pénzügyintézet. Avagy talán nagyobb kamatozást biztosítanának a betevőknek? Ellenkezően, azáltal, hogy felmondás nélkül, bemutatás alkalmával nyomban beváltandók, az egységes pénztárjegyek részére nem, lehetne azt a kamatozást biztosítani, mint a takarékbetétekre. Még kevésbé állíthatjuk azt, hogy az iparnak és a kereskedelemnek tesznek szolgálatot az egységes pénztárjegyek. A kereskedelmi életben a pénzügyleteket túlnyomóan a giroforgalomban bonyolítják le, amely pro és kontra megkímél bennünket az effektív pénzkezeléstől. A kereskedő vagy a gyáros oda utaltatja künnlévőségeit a bankjához és viszont, onnan disponál saját fizetései teljesítésénél és nem hiszem, hogy akadna kereskedelmi cég, amely a takarékkönyvekkel egyenlő értékű módját választaná a pénzelhelyezésnek, mint amilyen körülbelül az egységes pénztárjegy. Az egyetlen eltérés az, hogy nemcsak a kiállító pénzügyintézet váltja be őket. A kereskedőnek – a kezelési okokon kívül – ideje sincs hozzá, hogy feles pénzenek elhelyezése végett minduntalan a barikba küldjön pénztárjegyeket vásárolni.

A bécsi bankok akciójában, nézetem szerint, csak a cél, t. i. a közforgalomnak eddig át nem adott tőkék megszerzésére való törekvés helyes, a kivitel módja azonban aligha alkalmas annak elérésére. Másutt kell a dolgot megfogni: *a csekkforgalmat kell reformálni* akképpen, mint ahogy azt e sorok írója egy cikk keretében kerek 4 évvel ezelőtt proponálta. E prozódáció azonban akkor nem¹ keltette fel az érdekelt körök figyelmét és Bécsből kellett jönnie az impulzusnak, amely őket ily irányban való érdeklődésre serkenti, Olvassuk is már azokat a véleményeket, amelyeket a bécsi eszméről itteni szakemberek leadnak, de amelyek egytől-egyig megvalósíthatatlannak találják a tervet, anélkül azonban, hogy helyette jobbat, megfelelőbbet ajánlanának.

A csekkforgalom mai alakjában rendkívül szűk korlátok közé van szorítva és kevésbé felel meg pénzt helyettesítő szerepének; éppen ezért nagyon sok e téren még a tennivaló. Míg ugyanis az utolsó évtizedek az iparnak, a kereskedelemnek és a közzgazdaság egyéb tényezőinek rohamlépésekben való fejlődéséről tesznek tanúságot, a csekkforgalom, amely – ha közvetve is – ezt a fejlődést lenne hivatva előmozdítani: amazokkal lépést nem tartva megmaradt régi, nehézkes formájában. *Egyik főhátánya az, hogy a pénzügyintézetek idegen bankokra szóló és ismeretlen felek részéről kiállított és bemutatott csekket nem váltanak be.* Nem pedig azért, mert hasonló esetekben semminő garanciájuk arra nézve nincs, hogy a kibocsátónak a csekken látható aláírása valódi-e és főként, hogy az intézvényezett majdan folyósítja azt az összeget, amelynek kifizetéséről szó van. *A csekk tulajdonosa akként nem teheti pénzzé a birtokában levő, esetleg kitűnő értékű csekket,* hanem kénytelen azt magánál az intézvényezett pénzügyintézetnél beváltani, vagy ha az más városban székel, valamely bank közvetítésével beszédetni, ami a kü-

lönböző távolságok szerint részére esetleg 14 napi késedelmet is jelenthet.

A csekkforgalomnak nagy emelkedését vonná tehát maga után olyan csekk típusok megteremtése, amelyek mind a valódiságra, mind pedig a teljes pénztértekre nézve önmagukban nyújtanak teljes garanciát, mert így lehetővé válnék az, hogy bármely vidéki vagy külföldi piacra szóló és ismeretlenek részéről kiállított csekket a pénzügyintézetek idegen bemutatónak is azonnal beváltásák. Lehetségessé tétetnék ezzel az is, hogy a vidéken lakó, vagy utón levő számlatulajdonos e csekkek alapján bárhol és bármikor pénzt vehessen fel. És ha még oly sürgősen állna is be a pénz szüksége, azt a legrövidebb utón szerezhetné meg, anélkül, hogy a pénzt bankjánál megrendelni, postán szállíttatni vagy bankszíron és postatakarékpénztár útján átutalni kellene. A pénzküldésnek mindezek a módjai időt vesznek igénybe és arra esetleg 3 napig is várakoznia kell.

A kérdés megoldását főbb vonásaiban úgy képelem el, hogy a pénzügyintézetek csekkszám-tulajdonosainak oly csekknymtatványokat szolgáltatnának ki, amelyek egyenként különféle kerek összegekről, pl. 10.000, 5000, 1000, 500, 100 és 50 koronáról már a kiszolgáltatás alkalmával ki vannak állítva, az az összeg tehát, amelyről a csekk szól, a szöveg közé nyomtattnék. Ennél kisebb, nem kerek összegek részére oly úrlapok szolgálhatnának, amelyek az 50 koronás maximális értékkel megjelölve vannak ugyan, de az összeget a kiállító maga írhatta bele. Ezek a csekkformák tehát éppen csak ebben térnének el a csekkeknek mai formájától és a bankjegy jellegét magukon nem viselnék, mert az azok alapján kifizetésre kerülő összegek a kiállító számlakövetelése terhére lennének folyósítandók, éppúgy, mint a jelenleg használatban levők összegei. Nem ütköznenek a bankjegykibocsátó jogba sem, mert általánosan pénz helyett el nem fogadhatók.

A csekkfüzetben foglalt úrlapok összes értéke megfelelne a számlatulajdonos követelése értékének, mert a pénzügyintézet mindig csak oly összértékű úrlapokat szolgáltatna ki, amekkora összeget az illető számlájára elhelyez. *Ekként a csekk biztosítékot nyújtana arra nézve, hogy a számlatulajdonos a követelését meghaladó összegről csekket nem állít ki.*

Ami pedig a csekk valódiságának ellenőrzését illeti, erre nézve ajánlatosnak mutatkozik az az eljárás, hogy a pénzügyintézet, amidőn valamely csekkszám-tulajdonosának csekkfüzetet szolgáltat ki, a füzet egyes lapjait bélyegzővel és aláírásokkal látja el. Az erre jogosítottak aláírását azután körlevélben ismertetné azokkal a pénzügyintézetekkel, amelyeket ezeknek beváltásával megbíz, vagy amelyek a kölcsönösen való beváltásra egymással megállapodnak. így tehát a csekkek beváltásra való bemutatása alkalmával a valódiság úgy lenne megállapítható, hogy az intézvényezett banknak a csekken látható aláírása összehasonlíttatnék a körlevél aláírásmintáival.

Az elmondottak szerint a csekk típusoknak gyakorlati alkalmazása maga után vonná azt, hogy a csekkszámok ennek a forgalomnak meg is feleljenek. A számla tulajdonosa minden rendelkezését csekk útján eszközölné, ami viszont a csekkforgalom jelentékeny megnövekedését eredményezné. *Fontos azonban az, hogy a számlatulajdonos követelését mindazonáltal le nem köti.* Rendelkezhetik arról bármi más módon, tehát például olyképen is, hogy harmadik személyek számlájára jóváírásokat eszközöltet, vagy kifizetéseket sürgöny útján való megbízás alapján teljesítet stb. Az első esetben a megbízólevéllel egyidejűleg megfelelő értékű csekkúrlapot szolgáltat vissza, az utóbbi esetben pedig, ha nem a bankja székhelyén lakik, a

megfelelő értékű csekket egy pénzügyintézetnél deponálja, amely a sürgönyi megbízást ennek alapján a banknak megadja. Végül nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy a csekkforgalom napjainkban azért nem örvend nagyobb népszerűségnek, mert a csekknek pénzzé tévése utánjárásával, idő- és kamatvesztéssel jár. Mindezt a nehézséget a csekkforgalomnak itt tervezett módja kiküszöböli és egyedül mutatkozik alkalmasnak arra, hogy a pénzügyintézetek betéteiket oly tőkék felszívásával növeljék, amelyek eddigelé nem állottak a közgazdaság szolgálatában.

Az osztrák szeszkartell megalakult. Hoszszú tárgyalás után – mint Bécsből vesszük a hírt – az „Oesterreichische Creditanstalt” égisze alatt megkötött az ausztriai szeszkartellel. Részt vesznek benne az összes osztrák finomító-gyárak, az egy Lederer August-gyár kivételével, az összes szeszgyárak, az összes ausztriai mezőgazdasági szeszgyárak, a csehországi, morvaországi, a sziléziaiaknak pedig túlnyomó többsége. Lederer August gyárát az egyesületsből kihagyták, mert az általa támasztott igényeket kielégíthetetleneknek találták. A megállapodások lényege az, hogy a mezőgazdák nyers szeszterményüket a mindenkori finomjegyzés alatt 6 koronával adják át a kartellnek. Az árakat a mezőgazdasági és ipari szeszgyárak és a finomítók együttesen állapítják meg a mindenkori üzletvezető-bizottság által, amelybe mindegyik szak a maga bizalmi embereit választja be.

Érdekes adatok. Matlekovics Sándor akadémiai székfoglalójában néhány igen érdekes adatot hozott fel annak a bizonyítására, hogy milyen óriási munkamegtakarítással jár a gép a kézi munkával szemben. Egy varrógép 25-ször többet végez, mint egy varrónő. Egy modern selfactor 2000-szer nagyobb munkát végez, mint a régi rendszerű fonó. Egy jól berendezett cipőgyárban 55 talpáló végezi azt a munkát, amelyhez kézi munkánál 350-400 munkás szükséges. A hengernyomó-gép két gyermek felügyeletével azt a munkát végzi, amelyhez kézi munkánál 200 munkás kell. A fehérműveknél egy nap alatt egy gyorsan dolgozó nő kézzel 120-140 gomblyukat készít, erőmotorral hajtott gépen 3500-4000-et. Egy wickershami szeg-gép 24 óra alatt 14 millió szeget készít. A 16. században Angliában egy zsebóra 1500 koronába került, ma 3 koronáért kapható egy jó zsebóra. Gablonzban a gyöngy tíz csomója 1887-ben még 80 krajcár, tíz évvel később 8 krajcár stb.

A londoni aranyeső. A nagy alkotmányos lelkesedésbe, amely az angolok koronázási ünnepét mozgatni látszik, egy-egy Ószinte prózai hang is vegyül, amely a nemzeti örömök mellett kövér anyagi sikerek reményének is kifejezést ad. London valóságos aranyesőt vár. Az udvar és a kormány 6 milliót fog az ünnepekre költeni. 100.000 gazdag vendéget várnak Amerikából, 10 ezret Ausztráliából, nyolc ezret Kanadából és rengeteg tömeget a vidékről és a kontinensről. A lakberek mesés arányokat öltenek. Egy amerikai 24 ezer koronát fizet egy lakásért a koronázási napra. Mások 60-120 ezer koronát fizetnek a saisonra egy-egy bútorozott lakásért. Egyik lord visszautasította egy amerikai milliomos ajánlatát, aki 240 ezer koronát ajánlott fel neki, ha lakásának egy részét hat hétre átengedi neki. Egy másik háztulajdonos a házat 3 hónapra 400 ezer koronáért adta bérbe. Van olyan ablak, amelyet a koronázási menet idejére 7200 koronáért adtak ki. Maguktól az amerikaiaktól 100 millió shillingnél többet várnak a londoniak, úgy állítva fel a számadást, hogy minden vendég legalább 1000 shillinget el fog költeni a koronázási napokban Londonban.

Hollán Sándor miniszteri tanácsost – mint egyik hírlap közli – a legközelebbi napokban államtitkári címmel tünteti ki Ő felsége. Ez a merész ivű karrier bizonyára nagy sympathiával fog találkozni azok körében, akiknek alkalmuk volt vele megismerkedni és tudását s kiváló adminisztratív képességeit megfigyelni. Mikor a Khuen-kormány megalakult, Hollán még csak címzetes osztálytanácsos volt. Valóságos osztálytanácsosból pedig két hét alatt lett miniszteri tanácsos, hogy az elnöki ügyosztály élén a legközelebbi napokban mint államtitkár működjen.

A Magyar Gyáripár május 1-i számának a tartalma a következő: *Szemle:* A tarifakedvezmények. A cellulozefa tarifája. Az iparfejlesztés Horvátországban. A Skoda-művek részvényei. – *A cukoripar a múlt esztendőben*, írta Hatvany-Deutsch Sándor báró. – *A Szövetség közgyűlése.* Chorin Ferenc elnöki megnyitója. Bolgár Ferenc előadása. Az évi jelentés tárgyalása. A Szövetség üdvözlése. Időközi választások. A munkásbiztosítási törvény reformja. Az ipari munkásházak. A székellyföldi fiók közgyűlése. A lakoma. – *Magyar Gyáripárosok Országos Szövetsége.* – *Ipari jogszolgáltatás:* A nemzetközi ipari unió. – *Gyáripári hírek:* A temesvári kamara a gyáripár állami támogatásáról. Tiszasülyi Tolnay Jenő. A tölgyfa kiviteli vámja Romániában. A talpfáügy. Haditengerészeti beszerzés.